

Ομάδα εργασίας για την κλαϊνική προσέγγιση στην Ψυχανάλυση Απρίλιος 2015

Παρουσίαση του κεφαλαίου 5 του βιβλίου "Clinical Klein" του R.D. Hinshelwood

Τίτλος: **Εσωτερικά αντικείμενα** (Internal objects)

Από τη **Φαίη Γρίβα**

Πρόκειται για ένα παράδοξο αρχέγονο τύπου, ένα μη συνειδητό βίωμα – το βίωμα της αίσθησης αντικειμένων που διαμένουν μέσα στον εαυτό ή μέσα στο σώμα. Είναι απότοκο της νοητικής λειτουργίας σε ένα πρώιμο αναπτυξιακό στάδιο και αφορά σε υλικό που σχετίζεται με ασυνείδητες φαντασιώσεις.

Η διαδικασία της εσωτερίκευσης (internalization) των αντικειμένων που βασίζεται στην ενδοβολή (introjection) τους, ο βαθμός της εχθρότητας απέναντι σε αυτά στις φαντασιώσεις εσωτερίκευσης τους και η επακόλουθη αφομοίωσή τους ή η αποξένωση από αυτά είναι συνδεδεμένα με την ταυτότητα του ατόμου.

Το κλινικό παράδειγμα που ακολουθεί αναφέρεται σε σωματικά συμπτώματα που εναλλάσσονταν στον ελεύθερο συνειρμό με έντονα συμπτώματα καχυποψίας απέναντι σε ανθρώπους του περιβάλλοντος του ασθενούς, οδηγώντας στην υπόθεση πως στο μυαλό του, τα απειλητικά άτομα του εξωτερικού του κόσμου, σχετίζονται με αντικείμενα που βρίσκονται μέσα του, συγκεκριμένα με τα άρρωστα όργανά του.

Κλινικό παράδειγμα: Μικροσκοπικοί άνθρωποι μέσα μου

Ο συγκεκριμένος ασθενής έπασχε από έντονα παρανοϊκά και καταθλιπτικά συναισθήματα, παράλληλα με υποχονδριακές ενασχολήσεις.

Όταν μετά από σκληρή αναλυτική δουλειά, η καχυποψία του κυρίου Υ εξαφανίστηκε, έγινε ξεκάθαρο πως κάτω από τις συνεχείς παρανοϊκές κατηγορίες, τα παράπονα και την επικριτικότητα των άλλων, υπήρχε μια βαθιά αγάπη για την μητέρα του και έγνοια για τους γονείς του και για άλλους ανθρώπους. Ταυτόχρονα θλίψη και σοβαρά συμπτώματα κατάθλιψης έρχονταν σιγά-σιγά στο προσκήνιο. Σταδιακά άλλαζαν και τα υποχονδριακά του συμπτώματα, ενώ άρχισε να μιλάει για τα φάρμακα που έπαιρνε, απαριθμώντας τι είχε κάνει για τον θώρακά του, τον λαιμό του, την μύτη του, τα αυτιά του, τα έντερα του. Ακουγόταν σαν να φρόντιζε αυτά τα μέρη του σώματός του ή τα όργανά του. Μίλησε και για την έγνοια που είχε για κάποιους από τους μαθητές του (ήταν δάσκαλος), και για την ανησυχία για κάποια μέλη της οικογένειάς του.

Η έγνοια για τα εσωτερικά του αντικείμενα (τα όργανά του) αντανakλούσε την έγνοια για τα εξωτερικά αντικείμενα (μαθητές και συγγενείς). Στις ασυνείδητες φαντασιώσεις του βίωνε τα όργανά του σαν να ήταν πραγματικοί άνθρωποι που χρειαζόνταν φροντίδα.

Ομάδα εργασίας για την κλαϊνική προσέγγιση στην Ψυχανάλυση Απρίλιος 2015

Στην πορεία έγινε ξεκάθαρο πως τα διαφορετικά όργανα που προσπαθούσε να γιατρέψει ταυτίζονταν με τα εσωτερικευμένα αδέρφια του για τα οποία ένιωθε ένοχος και έπρεπε διαρκώς να κρατά ζωντανά.

Η αντιστοιχία μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού εκφράζεται έμμεσα γιατί παραμένει εκτός συνείδησης. Ωστόσο, αυτή η εμπειρία των ζωντανών αντικειμένων μέσα σε ένα άτομο μπορεί και να μην είναι και τόσο μακριά από την συνείδηση. Στην καθημερινότητα μιλάμε για πεταλούδες στο στομάχι όταν είμαστε αγχωμένοι, όπου οι πεταλούδες είναι η ερμηνεία των σωματικών αισθήσεων στο στομάχι. Επίσης είναι συχνό φαινόμενο οι άνθρωποι να έχουν κάποιου είδους σχέση φροντίδας και έγνοιας για μέρη του σώματός τους, που γίνεται φανερό όταν λένε «το καημένο το πόδι μου» αντί για «εγώ ο καημένος» ή φωνάζουν οργισμένα στο δόντι τους όταν έχουν πονόδοντο. Αυτά τα καθημερινά παραδείγματα υποδεικνύουν το πως μια σωματική και μια συναισθηματική κατάσταση συνδέονται μέσα από την ασυνείδητη φαντασίωση, σαν σχέσεις με ένα εσωτερικό αντικείμενο.

Ο κύριος Υ, αγαπούσε τα καλά εσωτερικά του αντικείμενα, αλλά ο κύριος Χ του επόμενου παραδείγματος, που πίστευε πως μέσα του εδρευε κάτι ζωντανό με την μορφή εντερικών σκουληκιών, είχε ανάμεικτα αντικείμενα. Κάποια αγαπητά και καλά και κάποια τρομαχτικά, μισητά και κακά. Στην παιδική του ηλικία είχε ταινία στο έντερο και οι παιδιές του ανησυχίες συνεχίστηκαν και στην ενήλικη ζωή. Η Klein θεωρεί πως αυτό συνέβη γιατί το αρχικό σωματικό πρόβλημα ήταν τόσο ταιριαστό με μια ασυνείδητη φαντασίωση ώστε το πρόβλημα διατηρήθηκε σαν ένα μέσο συνειδητής έκφρασης αυτής της φαντασίωσης, την οποία ο ασθενής αντιλαμβανόταν σαν πραγματικότητα.

Κλινικό παράδειγμα: Η επίθεση των σκουληκιών

Πρόκειται για άλλον έναν υποχονδριακό ασθενή.

Ο ασθενής κατά την διάρκεια της ανάλυσης θυμήθηκε πως στα 10 του είχε νιώσει πως μέσα στο στομάχι του είχε ένα μικρό άνδρα που τον ήλεγχε και του έδινε διαταγές, τις οποίες εκείνος έπρεπε να εκτελεί παρόλο που ήταν διεστραμμένες και άδικες (παρόμοια συναισθήματα είχε και για τις απαιτήσεις του πραγματικού του πατέρα).

Τα σκουλήκια φαίνεται να είναι μια εναλλακτική μορφή έκφρασης για κάτι που ένιωθε πως ήταν κακό μέσα του - θα μπορούσαμε να το ονομάσουμε «εσωτερικό πατέρα». Ανέφερε φαντασιώσεις του σκουληκιού «ταινία» να τρώει το εσωτερικό του σώματός του και όταν είχε τέτοιες φαντασιώσεις, ανέπτυξε έναν έντονο φόβο ότι θα πάθει καρκίνο. Και αυτός βιωνόταν σαν ένα κακοήθες αντικείμενο μέσα του, που και αυτό τον έτρωγε, και ήταν ένας ακόμα τρόπος για να εκφράσει τα

Ομάδα εργασίας για την κλαϊνική προσέγγιση στην Ψυχανάλυση Απρίλιος 2015

εσωτερικά του αντικείμενα. Και η ταινία και ο καρκίνος ήταν κακά αντικείμενα που του επιτίθονταν στοματικά (τον έτρωγαν) και υποδηλώνουν μια πολύ πρώιμη προέλευση. Πως όμως ο ασθενής αντιμετώπιζε αυτή την τρομαχτική εσωτερική κατάσταση; Η Klein περιγράφει την προσπάθεια του ασθενούς να αντιμετωπίσει αυτές τις φαντασιώσεις με την βοήθεια της αναλύτριας:

Ήταν καχύποπτος απέναντί μου και υποψιαζόταν πως συμμαχούσα με άτομα που ήταν εχθρικά απέναντί του. Αυτή την φορά ονειρεύτηκε πως ένας ντετέκτιβ, συνέλαβε ένα εχθρικό άτομο και το έβαλε φυλακή, αλλά μετά αποδείχθηκε πως ο ντετέκτιβ ήταν αναξιόπιστος και έγινε συνεργός του εχθρού.

Φαίνεται εδώ πως ο αναλυτής, ένα εξωτερικό αντικείμενο, συμμαχεί με τα εσωτερικά «κακά» αντικείμενα (σκουλήκια, μικρό άνθρωπο, καρκίνο). Παρόλο που αρχικά βιώνεται σαν να θέλει να βοηθήσει με τους επικίνδυνους εσωτερικούς εγκληματίες, φαίνεται πως ο ασθενής δεν μπορεί να την εμπιστευτεί πλήρως ότι θα τον βοηθήσει με τα προβλήματά του και εύκολα μετατρέπεται σε έναν «κακό» εχθρό σαν τους άλλους. Η φυλακή αντιπροσώπευε το μέσα του ασθενούς – οι εγκληματίες φυλακίστηκαν στην δική του φυλακή, μπήκαν μέσα του για να μπορεί να τους ελέγχει.

Και μέσα από τον συνειρμό του πως τα σκουλήκια ταινίες είναι ερμαφρόδιτα, έγινε ξεκάθαρο, πως τα επικίνδυνα σκουλήκια αντανάκλουν τους δυο τους γονείς σε μια συμμαχία εχθρική απέναντί του – στην πραγματικότητα σε συνουσία.

Παρόλη την στοματική φύση των φαντασιώσεών του για τα εσωτερικά του αντικείμενα, αυτή η είναι μια στοματική μορφή του οιδιποδείου συμπλέγματος. Οι γονεϊκές φιγούρες έχουν εσωτερικευθεί αλλά η έντονη επιθετικότητα και ο κίνδυνος της οιδιποδειακής κατάστασης παραμένουν. Εσωτερικά λοιπόν, εκεί που υποτίθετο πως θα ήταν ελεγχόμενοι, παραμένουν επικίνδυνοι. Ο πατέρας και η μητέρα, οι δύο τους σε μια ένωση, αφήνουν απέξω τον ασθενή – το νιώθει ακόμα και όταν τους έχει μέσα του. Η ένωση σε ένα αντικείμενο (που αντανάκλαται στην αμφισεξουαλικότητα) υποδεικνύει την έννοια της Klein που ονομάζει «συνδυασμένη γονεϊκή φιγούρα» (combined parent figure) που είναι χαρακτηριστικό των πολύ πρώιμων οιδιποδειακών σταδίων. Επειδή πρόκειται για μια συνουσία αποκλειστική, που αποκλείει το άτομο γίνεται μια οιδιποδειακή φαντασίωση που εμποτίζεται με ξέφρενη και βίαιη φαντασία.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΥΣΗ

Γιατί όμως σε κάποιους κάποιοι παιδικό φόβοι και φαντασιώσεις δεν τροποποιούνται, όπως θα όφειλαν στην συνήθη αναπτυξιακή εξέλιξη; Γιατί να

Ομάδα εργασίας για την κλαϊνική προσέγγιση στην Ψυχανάλυση Απρίλιος 2015

εσωτερικεύεται η επιθετικότητα, οι φοβίες και τα κατεστραμμένα αντικείμενα; Το γιατί δεν είναι ξεκάθαρο, μόνο το ότι συμβαίνει και παρατηρείται πως στον κόσμο του ασθενή, η ενδοβολή θα πρέπει να βγάζει νόημα, να έχει κάποιο λόγο. Στον προαναφερόμενο ασθενή η ανάγκη του να «κλειδώσει μέσα» τις τρομακτικές του φαντασιώσεις, τον οδήγησαν να βρει το μοναδικό μέρος στον κόσμο που θα μπορούσε να το κάνει, το σώμα του. Ένας πιο σύγχρονος ψυχαναλυτής θα διερώτωνταν εάν η τάση του παιδιού για ενδοβολή ενισχύθηκε από την παρεμβατικότητα και απαιτητικότητα του πατέρα του.

Η ΣΥΝΔΥΑΣΜΕΝΗ ΓΟΝΕΪΚΗ ΦΙΓΟΥΡΑ

Η Klein κατέληξε σε αυτή την έννοια όταν μέσα από την κλινική της πρακτική παρατήρησε πως συχνά στο παιχνίδι των παιδιών οι γονείς παρουσιάζονταν σαν μία φιγούρα ενωμένη σε σημεία οπών (όπως για παράδειγμα στα στόματα, ωσάν να τρώει ο ένας τον άλλον). Επειδή είναι ενωμένοι και αποκλείουν την συμμετοχή του ασθενούς, η όλη κατάσταση διαποτίζεται από τρομαχτική επιθετικότητα. Συνεπώς, και οι φιγούρες μετατρέπονται σε επιθετικές και απειλητικές και ο τρόμος ενισχύεται, καθότι οι φιγούρες μοιάζουν τόσο μεγαλύτερες και πιο ισχυρές από το ίδιο το παιδί και τις ικανότητές του να διαχειριστεί αυτές τις μεγάλες φιγούρες. Λόγω των περιορισμένων αντιληπτικών ικανοτήτων του παιδιού, η πραγματικότητα των γονιών και της σχέσης τους δεν δύναται να γίνει αντιληπτή ως έχει, και έτσι το παιδί χρησιμοποιεί την φαντασία του για να συμπληρώσει τα κενά. Σε αυτά τα εξελικτικά στάδια, όπου ακόμα δεν έχει αναπτυχθεί η έγνοια ή η φροντίδα, οι αρχαϊκές αυτές φαντασιώσεις είναι διαποτισμένες με ωμή εχθρότητα, και οι λεπτομέρειες αυτών είναι ιδιοσυγκρασιακές για το κάθε άτομο.

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Το βίωμα των εσωτερικών αντικειμένων επιβιώνει και πέρα από την νηπιακή ηλικία αλλά σταδιακά απομακρύνεται όλο και περισσότερο από την συνείδηση, ενώ καλύπτεται από την εξελιγμένη σκέψη που βασίζεται στην πραγματικότητα και στην ορθολογιστική συλλογιστική. Ωστόσο, είναι αυτές οι φαντασιώσεις που δίνουν νόημα και συναισθηματικό φορτίο στα αντιληπτικά αδιάφορα εξωτερικά αντικείμενα και καθορίζουν συχνά την ζωή και τις επιλογές ενός ενήλικου ατόμου.

Ομάδα εργασίας για την κλαϊνική προσέγγιση στην Ψυχανάλυση Απρίλιος 2015

ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Οι σχέσεις που χαρακτηρίζονται από εχθρότητα διατηρούνται στην ενήλικη ζωή ως μέρος της προσωπικότητας του ατόμου και δημιουργούν συχνά διαταραχές προσωπικότητας, συνήθως διαστροφικού τύπου. Η συνήθης επίλυση του οιδιποδείου αφορά στην αφομοίωση ενός αντικειμένου, γιατί το αντικείμενο είναι περισσότερο αγαπητό παρά μισητό.

Σε λιγότερο τυπικές περιπτώσεις το εσωτερικό αντικείμενο έχει ταυτιστεί με ένα μέρος του εαυτού όμως έχει απομονωθεί εκεί γιατί το αντικείμενο ήταν περισσότερο μισητό παρά αγαπητό με αποτέλεσμα να έχει διαταράξει την προσωπική ταυτότητα του ατόμου.

ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

Το φαινόμενο της ταύτισης σχετίζεται με τον τρόπο της εσωτερίκευσης ενός αντικειμένου. Στην περίπτωση της εσωτερίκευσης ενός καλού αντικειμένου υπάρχει μια πλήρης ταύτιση με αυτό («αγαπώ τον πατέρα μου και είμαι σαν κι αυτόν»), ενώ παράλληλα διατηρείται ανέπαφη, δηλαδή μη διαστρεβλωμένη, η επίγνωση της συνύπαρξης με το εξωτερικό αντικείμενο. Η ταύτιση με ένα καλό εσωτερικό αντικείμενο επιτρέπει στο βρέφος μια άλλη σημαντική ψυχολογική αλλαγή, του επιτρέπει να αρχίσει να αποδέχεται την γονεϊκή σχέση ως κάτι το οποίο αποκλείει το ίδιο και να μπορεί να αντέξει να γίνει ένας μάρτυρας αυτής της σχέσης αντί να είναι πάντα ένα μέλος το οποίο προσπαθεί να παρεισφρήσει σε αυτήν. Πρόκειται δηλαδή για ένα βήμα αποδοχής της πραγματικότητας και κυρίως της διαφορετικότητας.

ΤΑΥΤΙΣΗ ΜΕ ΕΝΑ «ΚΑΚΟ» ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Σε αντίθετη περίπτωση, στην εσωτερίκευση ενός κακού αντικειμένου, οδηγεί συχνά σε μια διαταραγμένη ατομική ταυτότητα καθώς το άτομο αποτυγχάνει να ταυτιστεί πλήρως με έναν μισητό αντικείμενο. Το αντικείμενο αυτό παραμένει ένα αποξενωμένο μέρος του σώματός του ασθενούς και προκαλεί εσωτερικές συγκρούσεις. Συχνά κυριεύει ολόκληρο τον εαυτό και απαιτεί μια δουλική υποταγή και μια εξαιρετικά περιορισμένη ταυτότητα.

Ομάδα εργασίας για την κλαϊνική προσέγγιση στην Ψυχανάλυση Απρίλιος 2015

Κλινικό παράδειγμα: η γυναίκα με τον διάβολο μέσα της

Η ασθενής είχε ξεκινήσει τη ψυχαναλυτική της εργασία καθώς ένιωθε πως ήταν γεμάτη από διαβόλους που διέμεναν μέσα της και οι οποίοι ζητούσαν την υπακοή της.

Ξεκίνησε μία συνεδρία λέγοντας: «Έχω απηυδήσει. Το στόμα μου είναι γεμάτο άφθες». Και συνέχισε λέγοντας μου τι συνέβη στο αυτοκίνητο της εκείνη την ημέρα. «Ένας βλάκας έπεσε πάνω μου, το πιστεύεις; Όλες οι γρατζουνιές στο αυτοκίνητο μου έχουν γίνει από άλλους ανθρώπους».

Βλέπουμε εδώ το παθητικό παράπονο για την καταστροφή του αυτοκινήτου της το οποίο αντανακλά την καταδιωκτική της κατάσταση, ταυτόχρονα όμως η ίδια ήταν και εσωτερικά γρατζουνισμένη (οι άφθες ήταν ένας τρόπος για να εκφράσει την εσωτερική της κατάσταση) - ένα κατεστραμμένο εξωτερικό αντικείμενο (το αυτοκίνητό της) συνδέεται με την έννοια κάποιου άλλου κατεστραμμένου αντικειμένου μέσα της.

Συνέχισε να περιγράφει με έναν πολύ συναισθηματικό τρόπο μια άλλη δυσάρεστη εμπειρία που είχε το ίδιο πρωινό. Ενώ ήταν ήδη θυμωμένη με τον άνδρα που έπεσε πάνω της, συνεχίζοντας τον δρόμο της, ένα άλλο αυτοκίνητο ξεπερνώντας το όριο ταχύτητας προσπάθησε να την προσπεράσει από την λάθος μεριά. Μπροστά της βρισκόταν ένα φορτηγό το οποίο έβγαλε φλας για να στρίψει δεξιά και αμέσως μετά η γυναίκα στα αριστερά της χωρίς να βγάλει φλάς έστριψε επίσης δεξιά περνώντας μπροστά από το αυτοκίνητο της. Η ίδια για να αποφύγει μια σύγκρουση αναγκάστηκε να στρίψει και αυτή το αυτοκίνητο της δεξιά.

Παρατηρούμε εδώ επιπλέον παθητικότητα και αίσθημα αβοήθητου καθώς νιώθει υποχρεωμένη να συναινέσει με ένα εξωτερικό αντικείμενο. Για άλλη μια φορά ήταν σαν οι δαίμονες μέσα της να απαιτούσαν συμμόρφωση.

Ήταν εξοργισμένη και αποφάσισε να πάρει την εκδίκησή της μπαίνοντας μπροστά από το αυτοκίνητο της άλλης γυναίκας και οδηγώντας με υπερβολικά χαμηλή ταχύτητα κάνοντας το αδύνατον να την προσπεράσει. Φτάνοντας στα φανάρια η ασθενής μου έβγαλε το κεφάλι της έξω το παράθυρο και της είπε: «Το ξέρεις ότι με αυτό που έκανες με ανάγκασες να στρίψω δεξιά για να αποφύγω να συγκρουστώ μαζί σου ενώ στην πραγματικότητα ήθελα να συνεχίσω ευθεία;». Η γυναίκα που είχε ένα κόκκινο σαν μεθυσμένο πρόσωπο γέλασε και απάντησε «Και τι με νοιάζει εμένα;». Η ασθενής μου ήταν εξοργισμένη και προσπάθησε να σκεφτεί μια προσβολή. Εν τέλει την βρήκε και της είπε: «Σκέφτομαι όμως πως δικαιολογείσαι καθώς βλέπω πως έχεις περάσει κατά πολύ τα χρόνια της νιότης σου και θα έπρεπε να αφήσεις την οδήγηση σε γυναίκες που είναι νεότερες και πολύ πιο έξυπνες από εσένα». Πριν προλάβει να της απαντήσει η άλλη γυναίκα το φανάρι άλλαξε και η ασθενής μου απομακρύνθηκε. Ήταν πάρα πολύ ικανοποιημένη με τον εαυτό της.

Έως εδώ φαίνεται να έχει κυριαρχήσει θριαμβευτικά επί του εξωτερικού αντικειμένου με την προσβολή της, ωστόσο οι συνέπειες της επιθετικότητας της είναι αρκετά σημαντικές και ενδιαφέρουσες ταυτόχρονα.

Ομάδα εργασίας για την κλαϊνική προσέγγιση στην Ψυχανάλυση Απρίλιος 2015

Η ασθενής μου η οποία ήταν ζωγράφος οδήγησε μέχρι την σχολή της και ξεκίνησε ένα σχέδιο σε ένα προκαθορισμένο θέμα αλλά συνειδητοποίησε πως κάτι δεν πήγαινε καλά με το σχέδιό της και καθώς το δούλευε αλλά και όταν το κρέμασε στον τοίχο, αλλά δεν μπορούσε να βρει τι ήταν αυτό που δεν πήγαινε καλά και αυτό μου αποκάλυψε πως «ήταν το χειρότερο από όλα». Όταν ο δάσκαλος στάθηκε πάνω από το δικό της σχέδιο της είπε με έκπληξη «Χριστέ μου, τι σου συνέβη; Αυτό μοιάζει με σκίτσο από βικτωριανό οικογενειακό άλμπουμ». Η ασθενής μου συνειδητοποίησε πως αυτό ήταν που δεν πήγαινε καλά ήταν ότι το σχέδιό της έμοιαζε σαν να είχε γίνει πριν από πενήντα περίπου χρόνια.

Κάτι την είχε κυριολεκτικά κυριεύσει, την απομάκρυνε από την πρόθεσή της και την οδήγησε να ακολουθήσει το στυλ κάποιου πενήντα χρόνια πριν, δηλαδή μιας μεγαλύτερης γυναίκας. Έχοντας ενδοβάλει την γυναίκα στο δρόμο είχε κυριαρχηθεί από το κακό αυτό αντικείμενο.

Ένωσε τόσο άσχημα γι' αυτό που χρειάστηκε να φύγει και να πάει να πιει, κατέληξε να πίνει τρία λικέρ. Αργότερα συνειδητοποίησε τις άφθες στο στόμα της.

Η ταύτιση με την γυναίκα με το σαν μεθυσμένο πρόσωπο είχε γίνει εξαιρετικά συμπαγής και εσωτερική καθώς έπινε το λικέρ της. Η επίθεσή που έκανε στην γυναίκα με το στόμα της βιώθηκε από την ασθενή σαν μια αντίστοιχη επίθεση σε ένα μέρος του εαυτού της, του στόματός της.

Είχε ακολουθήσει την παρόρμησή της να πληγώσει αυτή τη γυναίκα και συνειδητά ήταν πολύ ευχαριστημένη με την επιτυχία της. Ωστόσο ασυνείδητα, η γυναίκα αντιπροσώπευε εμένα αλλά και την μητέρα της, και απέναντί μας είχε παρορμήσεις αγάπης αλλά και επιθετικές παρορμήσεις. Έτσι δεν μπόρεσε να αντέξει τα τραύματα τα οποία προκάλεσε σ' αυτήν, αλλά ούτε μπορούσε να παραμείνει και σε απόσταση από αυτήν. Είχε αμέσως εσωτερικεύσει αυτή την μητρική φιγούρα και μάλιστα στην πληγωμένη της κατάσταση, δηλαδή μιας ηττημένης πενηντάχρονης, για την οποία κατάσταση ένιωθε υπεύθυνη και ένοχη.

Το αντικείμενο είχε εσωτερικευθεί με μίσος με αποτέλεσμα ο εσωτερικός της κόσμος να κυριευθεί με έναν τρόπο επιθετικό, σε βαθμό που η ασθενής δεν ήξερε ποια ήταν. Ένωθε να έχει καταληφθεί από ένα ξένο αντικείμενο, όπως οι δαίμονες που την εξουσίαζαν, αφαιρώντας της την δική της ζωή, την κατεύθυνση και την πρόθεσή της. Έτσι συμπεριφέρθηκε σαν να ήταν αυτή η γυναίκα πενήντα χρόνια μεγαλύτερη - το απαρχαιωμένο στυλ ζωγραφικής, η χρήση αλκοόλ. Αιχμάλωτη αυτού του εσωτερικευμένου αντικειμένου αναπαρήγαγε την επιθετική σχέση στην οποία το εξωτερικό αντικείμενο την είχε κάνει να νιώσει αβοήθητη. Εσωτερικά, της διατάραξε την έννοια του εαυτού της και της ταυτότητας της, εκτρέποντάς την σε μια άλλη κατεύθυνση, στην ζωγραφική σε στυλ Βικτωριανό.

Ο τρόπος με τον οποίο το αντικείμενο εσωτερικεύεται έχει σοβαρές επιπτώσεις στην έννοια της ταυτότητας του ατόμου.